

Vårdarens rättigheter

Sjuksköterskeföreningen i Finland rf studiedag, Ekenäs
29.3.2019

Carola Arjatsalo
Överinspektör, HVM

carola.arjatsalo@valvira.fi

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

Valvira.fi, [@ValviraViesti](https://twitter.com/ValviraViesti)

Valvira valvoo valtakunnallisesti jokaisen oikeutta hyvinvointiin, laadukkaisiin palveluihin ja turvallisiin elinoloihin.

Valvira
Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Innehåll

- Yrkesrättigheter
- Vårdarens ansvar
- Lagstiftning
- Terhikki/ Suosikki- register
- Arbetsgivarens ansvar
- Egenkontroll
- Tillsyn och efterföljder

Yrkesrättigheter inom hälso- och sjukvården

- Legitimerade yrkespersoner
 - rätt utöva yrket och rätt att använda yrkesbeteckningen – förutsätter Valvira's legalisering
- Personer med skyddad yrkesbeteckning
 - rätt att enligt vad skrivs i förordningen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården använda yrkesbeteckning
 - den utbildning som lett till yrket som skrivs i förordningen ger rätt att använda i frågavarande yrkesbeteckning
 - alla som har en skyddad yrkesbeteckning är inte i registret t.ex. närvårdare
 - andra personer med tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet kan utöva yrket

Yrkesutbildade personer inom hälsovården

- Legitimerade/ fått tillstånd (17 beteckningar)
 - rätt att utöva yrket, andra inte
 - rätt att använda yrkesbeteckning
- läkare, tandläkare, provisor, psykolog, talterapeut, näringsterapeut, farmaceut, sjukskötare, barnmorska, hälsovårdare, fysioterapeut, laboratorieskötare, röntgenskötare, munhygienist, ergoterapeut, optiker och tandtekniker
- Skyddad yrkesbeteckning (13 beteckningar)
 - rätt att verka i yrket
 - även andra som har tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet kan verka i yrket
 - rätt att använda yrkesbeteckningen, andra inte
- ortopedtekniker, fotterapeut, utbildad massör, kiropraktor, naprapat, osteopat, närvårdare, psykoterapeut, sjukhusfysiker, sjukhusgenetiker, sjukhuskemist, sjukhusmikrobiolog och sjukhuscellbiolog
- samt de som fått sin utbildning före 1.1.2008 hjälpskötare, fotvårdare, barnskötare osv.

Att utöva yrket inom hälso- och sjukvården

- Lagen för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården hindrar inte (om inte annat stadgas) att legitimerade yrkespersoner som har beviljats rätt att utöva yrket och de med skyddad yrkesbeteckning genom sin erfarenhet och yrkesskicklighet sköter varandras uppgifter då det är motiverat ur planeringen av arbetets och produktionen av hälsovårdstjänsternas synpunkt
- Studerandes rätt att verka tillfälligt i legitimerad yrkespersons arbetsuppgifter stadgas skilt om
- Studerandes rätt att utföra en persons uppgifter med skyddad yrkesbeteckning stadgas inget om

Vårdarens rättigheter

- Det finns ingen lista över vad man får och vad man inte får göra
- Grundprincipen är att rättigheterna, skyldigheterna och ansvaret baserar sig på kompetensen som är skaffad genom utbildning och kunskap samt vad som stadgas i lag
- Tilläggsarbetsuppgifter på den nuvarande arbetsplatsen kan ges enligt de färdigheter som utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet samt fortbildning gett
- Betyg över utbildning och arbetsgivarens beslut över uppgifterna ger rättigheter att utföra givna arbetsuppgifter

Sjukskötarens begränsade rätt att förskriva läkemedel

- Sjukskötare kan på vissa villkor ansöka om begränsad förskrivningsrätt
- På basen av patientens symptom och tillgängliga uppgifter samt utvärdering av vårdbehovet kan en sjukskötare påbörja läkemedelsvården
- En sjukskötare med tillräcklig erfarenhet av praxis och fortbildning med begränsad rätt kan förskriva läkemedel för vård från apoteket då det är fråga om preventiv vård eller förnyande av recept
- Enligt lagen är det fortfarande läkaren som beslutar om den medicinska undersökningen, diagnostiseringen av sjukdom och den medicinska vården

Förordning för att förskriva läkemedel

- Efter bedömning av sjukskötarens utbildning, yrkeskunnande och erfarenhet ger ansvarig läkare en skriftlig förordning
- Den begränsade förskrivningen av läkemedel gäller inom den verksamhetsenhet som sjukskötaren har sitt tjänsteförhållande
- De läkemedlen ska definieras som sjukskötaren får förskriva samt de möjliga begränsningarna
- De läkemedel som förskrivs är reglerade
- Läkemedlen för påbörjande och för fortsättning av medicineringen är skilt reglerade
- Läkemedlens användningsområden och grunden för förskrivningen är reglerade enligt sjukdomstillstånd
- I praktiken gäller förskrivningen av läkemedel i normala och okomplicerade situationer
- Sjukskötaren förskriver läkemedel enligt det verksamma medlet, styrkan och formen

Beviljande av begränsad förskrivningsrätt av läkemedel

- **Rätt kan beviljas då**

Sjukskötaren har avlagt fortbildning som gett specialkunskaper i läkemedelsförordning **och**

Sjukskötaren har en skriftlig förordning av hälsovårdscentralens ansvariga läkare eller sjukvårdsdistriktets ledande läkare där man konstaterar de läkemedel som sjukskötaren får förskriva samt de begränsningar som gäller i förskriften av läkemedel

Vårdarens ansvar

- Var och en yrkesutbildad person inom hälsovården bär själv ansvar för sitt handlande och vad hen lämnar ogjort
- Rätt att kunna lita på att den andra handlar sakligt och har behörig grundutbildning – men inte blint!
- Vårdarens ansvar är att handla enligt anvisningar och informera arbetsgivaren om hen inte enligt egen uppfattning har den kunskap som arbetsuppgifterna förutsätter
- Patientsäkerheten ska försäkras

Lagstiftning

- Lag om patientens ställning och rättigheter 785/1992
- Lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården 559/1994
 - 15 § yrkesetiska skyldigheter, 23 b § begränsad förskrivningsrätt
- Social- och hälsoministeriets förordning om förskrivning av läkemedel 1088/2010
 - 5 § begränsad förskrivningsrätt, på basis av det verksamma ämnet, styrkan och läkemedelsformen
- Hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010
- Folkhälsolagen 66/1972
- SHM förordning om patientjournaler (298/2009)

Centralregister över yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården

- Valviras Terhikki-register (Suosikki-register)
- I registret antecknas alla legitimerade yrkespersoners personuppgifter, utbildning och rätten till yrkesutövningen
- I registret antecknas även uppgifter som gett anledning till klandervärdheter, felaktigheter eller försummelse under yrkesutövandet samt varning, bötesstraff eller fängelsestraff, avsättning från tjänst eller förhindrande av tjänstgöring
- Uppgifterna om rättigheterna att utöva yrket och de gällande begränsningarna är offentliga
- Den s.k. JulkiTerhikki innehåller endast en del av de offentliga uppgifterna
- Obs! Terhikki är inte ett ”register över arbetsförmåga”

Arbetsgivarens ansvar

- Arbetsgivare ska säkerställa att en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården har rätt att vara verksam i en yrkesutbildad persons uppgifter, att hen har rätt att utöva yrket
- Rekrytera tillräcklig yrkesutbildad personal
- Definiera arbetsprocesserna bl.a. läkemedelsvården
- Arrangera introduktion för ny personal
- Arbetsgivaren och ledarna bär ansvar för organisering av verksamheten, arbetsfördelningen, utbildning, adekvata anvisningar och ledarkontroll
- Kontinuerligt utvärdera personalens kunskaper och yrkesskicklighet samt möjliggöra regelbunden fortbildning
- Ändamålsenligt fördela arbetsuppgifter, vid behov kräva att prov ges och att ge tillstånd
- Bedöma behovet och förordna förskrivningsrätt

Arbetsgivarens/ ledarens ansvar

- Utöva styrning och tillsyn över de yrkesutbildade personerna
- Bedöma studerandes kompetens och lämplighet
- Identifiera risker och brister samt analysera dem
- Ingripa vid missförhållanden
- Ha kännedom över helheten av läkemedelvårdens process
- Ge förutstättningar att utöva yrket
- Vid behov begränsa arbetsuppgifter
- Vid behov vägleda till arbetshälsovården
- Vid behov begära om undersökning
- Vid behov konsultering/ anmälning till tillsynsmyndigheterna

Verksamhetsenhetens egenkontroll

- Ett verktyg för tillsyn inom verksamhetsenheten och de som arbetar där
- Syftet är att man inom social- och hälsovården förverkligar planerlig egenkontroll för att förebygga osakligt förfarande, bli varse om missförhållande.
- Enheten har möjlighet att organisera verksamheten och vid behov i real tid ingripa och åtgärda för att försäkra tillgången på service, försäkra kvalitet och klient-/patientsäkerheten
- I de flesta fall kan osakligheter behandlas och åtgärdas av arbetsgivaren
- Det är viktigt att atmosfären är tillåtande och uppmuntrande att våga peka på missförhållanden och risker för att i tid kunna åtgärda

Tillsyn över social- och hälsovården

- Verksamhetsenhetens och yrkesutövarnas tillsyn genom egenkontroll
- Myndigheternas tillsyn har till uppgift att befrämja och säkra egenkontrollen samt ingripa när egenkontrollen inte är tillräcklig
- Valvira
- Regionalförvaltningsverket
- Fimea
- Ålands landskapsregering
- Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

Syfte med tillsyn av hälsovården

- Säkerställa patientsäkerheten och befrämja hälsovårdstjänsternas kvalitet
- Utreda och utvärdera om bestämmelser och regler följs av
 - hälsovårdens yrkespersoner och/eller
 - hälsovårdens verksamhetsenhet
- Ingripa om verksamheten
 - strider emot bestämmelserna
 - underskrider vårdkvalitetens minimikrav
 - patient- /klientsäkerheten är hotad

Arbetsfördelningen mellan tillsynsmyndigheterna

- **Regionalförvaltningsverken**
 - behandlar klagomål som gäller vård av patienter
 - primära utövare av tillsyn inom sina områden
- **Valvira**
 - principiellt viktiga och vittomfattande ärenden
 - ärenden som gäller flera regionförvaltningsverks verksamhetsområde eller hela landet
 - ärenden som har samband med övervakningsärende som behandlas i Valvira
 - ärenden som regionförvaltningsverket är jävig att behandla
 - fall i vilka felaktig vård misstänks ha lett till att patienten avlidit eller fått svår bestående skada

Arbetsfördelningen mellan tillsynsmyndigheterna

- **Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea**
 - övervakar och utvecklar läkemedelsområdet
 - beviljar tillstånd att driva apotek och övervakar verksamheten
- **Ålands landskapsregering**
 - har som ansvar att leda, utveckla, planera och följa upp hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialvården
 - privata hälsovården
 - yrkesutbildade personer inom hälsovården
- **Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet**
 - arbetar med information, tillsyn, prövning och förebyggande verksamhet inom miljö och hälsa
 - offentliga hälsovården
 - organisationer
 - privata och offentliga miljön inom socialvård och hälsoskyddsmyndighet

Anmälning av yrkesperson inom hälso- och sjukvården till Valvira

- Vid misstanke att en yrkesutbildad person äventyrar patientsäkerheten
- Personen inte förstår sin situation och är inte under saklig vård samt då åtgärder genom arbetsledning eller utbildning inte är tillräckliga eller möjliga

Följder av tillsyn

- Administrativ styrning (ingen överklagningsrätt)
 - Uttrycka uppfattning
 - Göra uppmärksam på
 - Ge en anmärkning
 - Uppmaning
- Skriftlig varning (disciplinär följd)
- Säkringsåtgärd (anteckning i Terhikki/Suosikki)
 - Begränsa rätten att utöva yrket (legitimerade)
 - Avveckla/ upphäva/ rätten att utöva yrket
 - Neka användningen av yrkesbeteckning (skyddad yrkesbeteckning)
- Skyldigheter att t.ex. meddela arbetsplats
- Anmärkning och varning införs i Terhikki-registret för 10 år

Valvira grunduppgift, värderingar och vision 2020

Lag om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården
669/2008

Grunduppgift

- Valvira övervakar på riksnivå varje människas rätt till välfärd, högkvalitativa tjänster och trygga levnadsförhållanden

Värderingar

- Rättvisa
- Kurage
- Förnyelse

Vision

- Valvira är en effektiv, internationell och respekterad tillsynsaktör

Valvira's uppgifter och personal

Valvira

- Är ett centralt ämbetsverk som hör till Social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde
- Övervakar verksamheten inom social- och hälsovården, alkoholnärings- samt miljö- och hälsoskyddet
- Beviljar tillstånd inom social- och hälsovårdens förvaltningsområde
- Handleder regionförvaltningsverken i syfte att skapa enhetlig tillstånds-, styrnings- och tillsynspraxis i hela landet

Verksamhetsställen och personalen

- Helsingfors
- Rovaniemi
- Cirka 160 sakkunniga

Tack med
önskan om en
solig vår!